

روش‌های پژوهش

در

رسانه‌های ارتباط جمعی

تالیف دکتر عذرا خزائی

۱۳۹۶

چاپ اول

سروش‌شناسه: عذرا خزایی ۱۳۱۳-

عنوان و نام پدیدآور: روش‌های پژوهش در رسانه‌های ارتباط جمعی / تألیف: عذرا خزایی

مشخصات نشر: تهران، بال ۱۳۹۶

یادداشت: کتابنامه: ص ۱۷۴-۱۷۵

موضوع: رسانه‌های گروهی--تحقیق--روش‌شناسی

موضوع: Mass media--Research--Methodology

موضوع: تحقیق--روش‌شناسی

رده‌بندی کنگره: ۱۳۹۶ ر ۴۹۳/۳

رده‌بندی دیویی: ۳۰۲/۲۰۷۲

شماره کتابشناسی: ۴۸۹۳۷۵۳

روش‌های پژوهش در رسانه‌های ارتباط جمعی

ناشر: بال	مولف: دکتر عذرا خزایی
طرح روی جلد: آتلیه بال	نوبت چاپ: اول ۱۳۹۶
چاپ و صحافی: روزنه کار	شمارگان: ۱۱۰۰
قیمت: ۱۴۰۰۰ تومان	شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۲۵۷۴-۶۰-۵

حق چاپ محفوظ و مخصوص انتشارات با است.

ISBN: 978-964-2574-60-5

انتشارات بال تهران: صندوق پستی ۱۱۷-۱۳۱۴۵ تلفن: ۴۸ ۴۳ ۴۱ ۶۶-۰۲۱

فهرست مطالب

صفحه

۱۱	مقدمه
۱۳	گفتار اول - سخنی چند در زمینه پژوهش
۱۳	۱/۱ - تعریف پژوهش
۱۵	۱/۲ - مفهوم پژوهش
۱۶	۱/۴ - پژوهش و جامعه
۱۸	۱/۵ - پژوهش و پژوهشگر
۱۹	۱/۶ - پژوهشگری سیستمی
۲۰	۱/۶/۱ - بزرگترین چالش برای یک پژوهشگر برمی شمرد.
۲۱	یادداشتها و اخذ فصول
۲۳	گفتار دوم - پژوهش و کاربرد آن
۲۳	۲/۱ - شروع یک پژوهش
۲۶	۲/۲ - شناخت پژوهش
۲۸	۲/۳ - کاربرد پژوهش در رسانه‌های ارتباط جمعی
۳۰	۲/۴ - انواع روشهای پژوهشی
۳۰	۲/۴/۱ - پژوهش کتابخانه‌ای
۳۱	الف - بررسی تاریخی
۳۲	ب - بازگشت به گذشته
۳۲	پ - تحقیق علی
۳۳	۲/۴/۲ - پژوهش‌های اجتماعی
۳۳	الف - مشاهده طبیعت گرانه
۳۵	ب - پژوهش موردی یا زمینه‌ای

- ۳۶ پ - پژوهش همبستگی یا همخوانی
- ۳۹ ت - پژوهش یا بررسی میدانی
- ۴۲ ۲/۴/۳ - پژوهش تجربی
- ۴۳ الف - تجربی کامل
- ۴۶ ب - نیمه تجربی
- ۴۶ ۲/۴/۴ - روش تحلیل محتوا
- ۴۷ الف - تاریخچه استفاده از روش تحلیل محتوا
- ۴۸ ب - ریایی تحلیل محتوا در رسانه‌های ارتباط جمعی
- ۵۰ پ - تعریف تحلیل محتوا
- ۵۳ ت - ویژگی‌های روش تحلیل محتوا
- ۵۵ ث - بررسی نسبت و کیفیت در تحلیل محتوا
- ۵۸ ج - روش اجرای پژوهش در تحلیل محتوا
- ۵۹ ۲/۴/۵ - مرتبه ارزشی پژوهش
- ۵۹ الف - ارزشیابی سطحی در پژوهش
- ۶۰ ب - ارزشیابی علمی
- ۶۲ یادداشت‌ها و مآخذ گفتار دوم
- ۶۵ گفتار سوم - مراحل فعالیتها در پژوهش:
- ۶۵ ۳/۱ - گام اول: موضوع پژوهش:
- ۶۶ ۳/۱/۱ - ضرورت شناخت موضوع
- ۶۶ ۳/۱/۲ - موضوع مناسب برای پژوهنده
- ۶۷ ۳/۱/۳ - گزینش موضوع پژوهش
- ۶۷ الف - موضوع پیشنهادی
- ۶۸ ب - انتخاب آزاد موضوع
- ۶۹ پ - انتخاب موضوع در رابط با حرفه
- ۷۰ ت - انتخاب موضوع در زمینه تخصص
- ۷۱ ۳/۱/۴ - تعیین حدود برای موضوع پژوهش

۷۲	الف- فهرست کردن
	ب- حرکت از کل به جزء ۷۲
۷۳	پ- طرح پنج سوال
۷۳	۳/۱/۵- تعریف هدف پژوهش یا بیان مسئله
۷۴	۳/۲- گام دوم: شناخت منابع پژوهش و طبقه بندی آن:
۷۵	۳/۲/۱- منابع اصلی یا اولیه
۷۶	۳/۲/۲- منبع ثانوی
۷۷	۳/۲/۳- منبع ذخیره شده
۷۷	الف- منابع چاپی
۷۹	ب- منابع برچاپی
۸۰	۳/۲/۴- توصیف منابع گرد:
۸۱	الف- مصاحبه
۸۳	ب- پرسشنامه
۸۳	ت- مشاهده
۸۴	۳/۲/۵- منبع شناسی مقدماتی و ارزشیابی منابع:
۸۶	الف- سخنی چند در مورد منابع پژوهش
۸۷	ب- ارزشیابی منابع
۹۰	۳/۳- گام سوم: طرح پژوهش
۹۰	۳/۳/۱- طرح چیست
۹۱	۳/۳/۲- هدف پژوهش، فرضیه و یا بیان مسئله
۹۵	۳/۳/۳- جمعیت آماری و نمونه گیری
۹۵	۳/۳/۴- انواع روشهای نمونه گیری
۹۹	۳/۳/۵- نوشتن طرح پژوهشی
۱۰۱	۳/۴- گام چهارم- شیوه های گردآوری اطلاعات:
۱۰۲	۳/۴/۱- شیوه گردآوری اطلاعات از منابع ذخیره ای
۱۰۳	الف- یادداشت، یا رونوشت برداری از منابع چاپی
۱۰۳	ب- طرز نوشتن یاد داشت

- ۳/۴/۲ - شیوه گردآوری اطلاعات از منابع گسترده
 ۱۰۶ الف - مصاحبه
 ۱۰۷ ب - شیوه گردآوری اطلاعات با تمرکز بر یک گروه
 ۱۱۲ پ - پرسشنامه
 ۱۱۲ ت - مشاهده
 ۳/۴/۳ - شیوه گردآوری اطلاعات در روش تحلیل محتوا
 ۱۲۵ الف - شیوه نمونه‌گیری
 ۱۳۶ ب - مشاهده و مشاهده آزاد
 ۱۲۷ پ - روش برداری
 ۱۲۷ ت - مشاهده گذرا یا کدگذاری
 ۱۳۲ ۳/۵ - گام پنجم - حکونگی تنظیم یافته‌های پژوهش:
 ۱۳۹ ۳/۵/۱ - طبقه‌بندی اطلاعات سازمان دهی آنها
 ۱۳۹ الف - سازمان دهی بر اساس زمان
 ۱۴۰ ب - سازمان دهی از مسائل شناخته شده به سوی ناشناخته
 ۱۴۰ پ - مقابله و مقایسه
 ۱۴۰ ت - از جز به کل یا از کل به جز
 ۱۴۱ ث - بیان مشکل و حل آن، یا طرح سؤال و پاسخ به آن
 ۱۴۱ ج - علت و معلول یا معلول و علت
 ۳/۵/۳ - تجزیه و تحلیل یافته‌های پژوهش و استفاده از رایانه
 ۱۴۲ یادداشتها و مآخذ گفتار سوم
 ۱۴۷ گفتار چهارم: گزارش پژوهشی
 ۱۴۹ ۴/۱ - گزارش پژوهشی شامل چه قسمتهایی است؟
 ۱۴۹ ۴/۲ - ویژگی‌های نوشتاری گزارش پژوهش
 ۱۵۰ ۴/۲/۱ - شیوه نوشتن گزارش پژوهشی
 ۱۵۰ ۴/۲/۲ - پیروی از اصول منطق، (وحدت، پیوستگی، تأکید، ثبات، وضوح و روشنی، اختصار و
 ۱۵۲ فشرده‌گی)

۱۵۳	۴/۲/۳ - سخنی چند در باره نویسندگی و کاربرد واژه‌ها
۱۵۴	۴/۲/۴ - رعایت برخی از قواعد دستوری
۱۵۷	۴/۳ - مقدمه و شکل‌های بیانی آن
۱۵۸	۴/۳/۱ - توصیف یا توضیح موضوع پژوهش
۱۵۹	۴/۳/۲ - بیان علت انتخاب موضوع
۱۵۹	۴/۳/۳ - طرح مسئله برخلاف جهت موضوع
۱۶۰	۴/۳/۴ - گونه‌ای نقل قول در رابطه با موضوع جهت ایجاد انگیزه در خواننده
۱۶۰	۴/۳/۵ - بهر است، از آوردن این گونه مطالب در مقدمه خودداری شود
۱۶۲	۴/۵ - پرست‌ها:
۱۶۲	۴/۵/۱ - نقل قول‌ها
۱۶۳	۴/۵/۲ - جدول‌ها، نمودارها، نقشه‌ها
۱۶۳	۴/۵/۳ - عقاید و اندیشه‌ها، گردآوری شده
۱۶۴	۴/۵/۴ - زیر نویس (پاورسی یا بازرس)
۱۶۷	۴/۵/۵ - کتابشناسی یا فهرست منابع
۱۷۲	۴/۶ - یادداشت‌ها و مأخذ گفتار چهارم
۱۷۴	۵ - فهرست منابع کتاب

مقدمه

ما در ذهن خود ذخیره‌ای از اطلاعات داریم، با وجود این به ندرت از خود سؤال می‌کنیم این اطلاعات از کجا آمده است؟ همچنین به منبع این اطلاعات توجه‌ای نداریم. دانشی که ما تصمیمات خود را بر پایه آن می‌گیریم، بخشی از آن از آنچه به ما گفته شده یا گفته می‌شود نشأت می‌گیرد و بخشی دیگر براساس تجربه و آزمایشی که در زندگی به آن دست یافته ایم قرار دارد و قسمتی بر اساس منطق و استدلال می‌باشند. همچنین بصیرت و الهام را هم در این مسیر نمی‌توان نادیده انگاشت.

علاوه بر شرایط فوق، سؤال از صاحب نظران روشی است که ما هنگام دستیابی به اطلاعات و دانها بران تصمیم‌گیری از آن بهره می‌بریم. عدم توانایی انسان جهت دست زدن به تجربه و آندیش در زندگی برای حل مسائل ناشناخته و فرضیه‌ها انسان را وادار می‌سازد که از صاحب نظران متخصصین و آنها که مورد اعتماد و پذیرش او هستند، سؤال کند و در این مسأله هیچ راه و رسم اشتباهی وجود ندارد. خود متخصصین هم ناگزیرند مقداری از اصرعات را از طریق دیگران به دست آورند. حتی زمانی که تصمیم به آزمایش و تجربه می‌گیرند، فایده آنها بی‌نیاز از تجربه و تحقیق دیگران نیست. فلاسفه برای اثبات نظرات خود بیشتر از منطق و استدلال بهره می‌بردند. کنکاش و جستجو در قوانین علمی نشان می‌دهد، که زمینه‌های تحقیقی بسیاری از علوم بر ادراک و فعالیتهای ذهنی اندیشمندان پایه‌گذاری شده است. همین آزمایشهای بسیاری وجود دارد، که ادراک ذهنی اندیشمندان را مورد تأیید قرار داده است. به هر حال بسیاری از فعالیتهای ذهنی راهگشای فعالیتهای تجربی می‌باشد و نباید این گونه فعالیتهای را خارج از دایره پژوهش به حساب آورد.

ناگفته نماند اطلاعاتی که ما از راه تجربه به آن دست می‌یابیم، نسبت به آن اطمینان بیشتری داریم. استفاده از روش تجربی شاید مناسب‌ترین راه برای کشف حقیقت از طریق واقعیت‌ها است و از این جهت اهمیت دارد که هم دست‌آوردهای

عظیم برای بشر به ارمغان آورده است و هم ناتوانی‌هایش را در شناخت جهان زنده آشکار ساخته است. روش تجربی که اساس آن بر پایه جهان ملموس و قابل سنجش از طریق مشاهده قرار دارد، در راه بنا نهادن قوانین علمی است که با پی‌گیری علت و معلول قوانین را بیرون کشیده، در مورد درجه اعتبار هر رقم از قوانین تصمیم‌گیری می‌شود. برخی از دانشمندان درجه اعتبار قوانین را مبتنی بر الگوهای تکراری می‌دانند. مسئله کمیت شاید در مواردی از زمینه‌های دانش بشری قابل پذیرش است. ولی برخی از مسائل در گنج ارزشهایی هستند که الگوهای تکراری یا همراهی گروهی پاسخگوی آنها نیست. زیرا الگوهای تکراری ممکن است فاقد معیارهای ارزشی باشد. هدف اصلی از پژوهش‌های تجربی بنا نهادن قوانین علمی یا سببی است که بشر را قادر می‌سازد تا مسائل را توصیف یا پیش‌بینی کند. به گاهی گذرا به روشهای علمی نشان می‌دهد که هر یک از این روشها جهت کسب اطلاع از پدیده‌ها است ممکن است نتیجه اش درست یا نادرست باشد و هر چند دانشمندان جهت دستیابی به حقایق از این روشها بهره می‌برند ولی تلاش می‌کنند گونه‌ای اعتبار برای این روشها به وجود آورند. راه رسیدن به اعتبار جهت این حقایق را پژوهش گویند. به عبارت دیگر پژوهش روشی است از تفکر و حل مسائل براساس جهان قابل مشاهده و قابل تجربه. ولی این مسئله منتهی به نفی احساس یا ادراک از طریق شهود و بصیرت نیست.

چشم جان را باز کن که جان بینی آنچه نا دیدنی است آن بینی
دل هر ذره را که بشکافی آفتابش در میان بینی (نیم)

* * * *

جان شو و از راه جان، جان را شناس یار یینش شو، نه فرزند قیاس

* * * *

دم مزن تا بشنوی از دم زنان آنچه ناید در زبان و در زمان
دم مزن تا بشنوی زان آفتاب آنچه نیاید در کتاب و در خطاب (مولوی)